

Правове регулювання криптовалюти в країнах ЄС

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИПТОВАЛЮТИ	5
1.1. Поняття і класифікація валюти.....	5
1.2. Правова природа криптовалюти і її розмежування з суміжними категоріями	7
РОЗДІЛ 2 ПРАВОВА ОСНОВА ОБІГУ КРИПТОВАЛЮТИ В КРАЇНАХ ЄС ТА УКРАЇНИ	14
2.1. Характеристика законодавства країн ЄС щодо обігу криптовалюти.....	14
2.2. Фактори впливу на створення законодавчої основи щодо обігу криптовалюти в Україні.....	17
2.3. Основні напрямки формування вітчизняного законодавства щодо обігу криптовалюти в Україні.....	20
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29
ДОДАТКИ.....	34

ВСТУП

XXI століття – це час технологій, повалення економічних бар'єрів, уніфікації та глобалізації. Сьогодні, за умов нестабільності світової економіки, зміни настроїв суспільства, недовіри до фінансових установ, зростає інтерес до автономних інноваційних фінансових систем. Мова йде про криптовалюти, які були створені для виключення зовнішнього регулятора з процесу здійснення електронних платежів. Для функціонування і захисту цифрових грошей використовуються криптографічні методи, при цьому інформація про транзакції не шифрується і завжди доступна у відкритому вигляді.

Дані українських пошукових запитів Google Trends демонструють стабільний інтерес до Bitcoin в нашій країні (Додаток А). Пік був зафіксований в грудні 2017 року (Додаток Б).

Оскільки основне призначення правової норми – опис реальних суспільних відносин, які виникають в суспільстві, існує нагальна потреба створення правової основи для регулювання обігу криптовалют в Україні. Всі вищезазначені факти підтверджують популярність криптовалюти в світі та наявність стійких економічних відносин, які потребують на законодавче врегулювання.

У вітчизняному науковому дискурсі майже немає досліджень фінансово-правової сутності та правового статусу криптовалют, у той час як зарубіжні науковці, у тому числі країн пострадянського простору (А.Н. Бегер, Н.П. Варфоломєєва, Д.С. Вахрушев, О.Г. Волевіз, О.І. Зайцева, О.В. Железов, А.В. Квітка, Д.П. Купріянов, В.А.Кутирін, Д.О. Ломовцев, Д.Н. Лскавян, Е. Мак, К.В. Нікітін, Е. Сейтим Айганім, К.В. Сомік, А.В. Федоров, Д.Б. Фролов, О.П. Чунарев тощо), приділяють зазначеному питанню пильну увагу. Усе зазначене вище й обумовило актуальність та новизну теми магістерського дослідження.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини щодо обігу криптовалюти в країнах ЄС.

Предметом дослідження є правове регулювання обігу криптовалюти в країнах ЄС.

Мета дослідження – визначити категоріально-понятійний апарат дослідження, вивчити правову основу обігу криптовалюти в країнах ЄС, запропонувати напрямки формування вітчизняного законодавства.

Відповідно до поставленої мети визначено основні завдання магістерського дослідження:

- конкретизувати визначення категорії «валюта» та її класифікаційних видів;
- визначити характерні ознаки криптовалюти та з'ясувати фінансово-правову природу категорії;
- проаналізувати законодавство країн ЄС щодо регулювання обігу криптовалюти;
- запропонувати основні напрямки формування вітчизняного законодавства шляхом адаптації положень законодавства ЄС.

Методологічну основу дослідження становлять положення діалектики як загальнонаукового методу пізнання явищ об'єктивної дійсності, інші загальнонаукові та спеціальні методи, а саме: формально-логічний, історико-правовий, системного аналізу, порівняльний, статистичний методи. Застосування історико-правового методу сприяло вивченню генези наукових досліджень розвитку грошей та криптовалюти, законодавства ЄС та України щодо обігу криптовалюти (підрозділ 1.1).

Використання формально-логічного методу дозволило визначити основні напрями формування законодавства щодо правового регулювання обігу криптовалюти в Україні (підрозділ 2.3). У процесі аналітичного огляду фінансово-правового регулювання обігу криптовалют країн-членів ЄС та в Україні було використано порівняльний метод, що дало можливість запропонувати основні напрямки формування вітчизняного законодавства.

РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИПТОВАЛЮТИ

1.1. Поняття і класифікація валюти

З моменту становлення первісного суспільства і утворення перших держав, людина перебувала в пошуку мірила вартості та засобу обміну. В різні часи таким мірилом виступали ті чи інші товари внаслідок раціональної угоди між людьми [1, с. 274].

Пізніше, формою такого мірила стали використовувати сіль, морські мушлі, золото та інші метали, які мають власну мінову вартість.

З часом, світовий науково-технічний прогрес призвів до виникнення нових форм грошей, поступово витісняючи традиційні монети та банкноти. Поряд із поняттям «гроші» почали з'являтися інші терміни, стираючи межу і змішуючи їх сутність.

Автором було розглянуто термін «валюта», який широко застосовується як в економічній літературі, так і на практиці. Незважаючи на широке застосування, сутність валюти не знайшла однозначного трактування ані в літературі, ані в вітчизняному законодавстві.

Попри тому, що «валюта» – є суто економічною категорією, суспільні відносини, які досліджуються правознавцями, не можуть існувати без економіки.

Для надання більш точного визначення терміну слід розглянути основні ознаки, через які простежується природа того чи іншого явища.

Основними характерними рисами, через які простежується сутність поняття «валюта» є:

- має специфічну природу;
- виступає засобом обміну;
- характеризується ліквідністю;
- подільна і портативна;
- не має власної цінності;

- прив'язана до певної території;
- існування емітента.

Чинне національне законодавство не містить уніфікованого визначення категорії «валюта». Категорії «валюта України» та «іноземна валюта» містяться у Декреті Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» №15-93 від 19 лютого 1993 р. [2, с.1].

Відповідно до ст.1 вищезазначеного Декрету КМУ: «валюта України – грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет і в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу, кошти на рахунках, у внесках в банківських та інших фінансових установах на території України».

Крім того, Декрет КМУ №15-93 від 19 лютого 1993 р. визначає іноземну валюту як іноземні грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу, кошти у грошових одиницях іноземних держав і міжнародних розрахункових (клірингових) одиницях, що перебувають на рахунках або вносяться до банківських та інших фінансових установ за межами України.

Таким чином, через характерні ознаки категорії та її класифікацію простежуються основні елементи, які разом складають визначення поняття. Отже, автором запропоновано наступне визначення терміну «валюта»: валютою слід вважати зовнішню форму товарів та послуг, яка виступає загальним еквівалентом та засобом обміну, характеризується високим ступенем ліквідності, є подільною та портативною і не має власної цінності.

1.2. Правова природа криптовалюти і її розмежування з суміжними категоріями

Прийнятність будь-якого предмета в якості грошей – це перша передумова його використання задля виконання цієї функції. Якщо не можна запевнити більшість людей прийняти даний предмет, то він не зможе виконати своє призначення.

У 2008 році людиною або групою людей під псевдонімом Сатоші Накамото був опубліковано файл з описом протоколу і принципу роботи платіжної системи у вигляді тимчасової мережі. Сатоші Накамото вперше описав принцип роботи платіжної системи у вигляді однорангової мережі, який в 2009 році був представлений ним же у вигляді відкритого коду програмі-клієнта – Bitcoin в Інтернеті [3, с.1].

Крім того, ним було створено спеціальній додаток – гаманець для комп'ютерів, що містив криптовалюту Bitcoin (далі – «біткоїн»). На офіційному сайті біткоїн має назву «open source P2P digital currency» – «вільна пірінгова цифрова валюта». Монети в системі біткоїн (BTC) є криптографічними (математичними) хеш-кодами, кожен з яких є унікальним і не може використовуватися двічі. Тобто, якщо вартість золота та срібла базувалась на їх фізичних властивостях, то використання біткоїн базується на його математичних властивостях.

Відповідно до найбільш авторитетного видання у сфері криптовалют на пострадянському просторі, Bitcoin – це платіжна система, заснована на P2P-технологіях (англ. Peer-to-peer – рівний к рівному). Принцип її роботи побудований на відкритому протоколі передачі даних. Система використовує єдину розрахункову одиницю «біткоїн» – перша і найвідоміша криптовалюта [4, с. 1].

Фінансово-правова сутність криптовалюти проявляється в її ознаках.

- Децентралізація та доступність – мережа Bitcoin є поєднанням всіх клієнтських програм (гаманців) та розподіленої бази даних «blockchain» (далі –

«блокчейн»), яка зберігається на кожному комп'ютері, де встановлено повний клієнт. Блокчейн є повністю відкритим для перегляду реєстру всіх операцій в системі. Підключення до цього реєстру можливе за допомогою власного гаманця або веб-інтерфейсу спеціальних сервісів моніторингу з будь-якої точки світу, без паролів і будь-якої іншої авторизації.

- Повна прозорість розрахунків – історію будь-якого платежу можна відстежити до самого моменту генерації монет. Така інформація ніколи не буде видалена з бази даних. Знаючи лише адресу біткоїн-гаманця, можна в будь-який час дізнатися всі транзакції, які були прийняті або відправлені з нього.

- Вільний вибір ступеня участі – користувач може завантажити офіційний клієнт Bitcoin Core, який зберігає всю історію транзакцій. Якщо користувачу не потрібна автономна робота і аналіз блокчейна, можна встановити один з легких або мобільних гаманців, які вимагають значно менше ресурсів. Для максимальної безпеки існують апаратні гаманці з додатковими ступенями захисту, так звані «холодні гаманці».

- Відсутність контролю за мережею – оскільки блокчейн є розподіленою базою, яка створена на основі рівноправних вузлів, мережа Bitcoin не має контролюючого центру, який може заморозити будь-який рахунок, змінити кількість грошових одиниць в системі, заблокувати або скасувати платіж. Є невеликі комісійні, розмір яких на практиці майже невідчутний і не залежить від суми переказу. Угоди в системі є безповоротними так само, як і операції з готівкою.

- Можливість анонімних розрахунків – Bitcoin надає зручний і анонімний засіб розрахунків, адреса – номер рахунку в системі не пов'язаний із його власником. Для відкриття такого рахунку не потрібно ніяких документів. Цей рядок довжиною близько 34 символів з цифр і букв латинського алфавіту в різному регістрі. Адреса виглядає, так: 1BQ9qza7fn9snSCyJQB3ZcN46biBtk4ee. Його можна перевести в форму QR-коду або іншого двомірного коду для зручності розрахунків.

- Неперевершений захист – з кожним новим блоком зростає обчислювальна потужність, яка необхідна майнерам для розрахунку всього ланцюжка з нуля. Чим довше ланцюг, тим важче «зламати» мережу. На сьогоднішній день мережа Bitcoin в цілому перевищує сумарну обчислювальну потужність всіх суперкомп'ютерів у світі. Для того, щоб захопити над нею навіть обмежений контроль, потрібні величезні ресурси і витрати в сотні мільйонів доларів [5, с. 5].

Біткоїн створюється шляхом майнінгу (англ. mining – видобуток в шахті). Мова йде про вирішення певного криптозавдання шляхом повного перебору завданого алгоритму за допомогою апаратних ресурсів комп'ютера для підтвердження транзакцій та забезпечення безпеки мережі біткоїн. Процес майнінгу біткоїну децентралізований й регулюється простою програмною архітектурою.

Транзакція – це повідомлення в мережу про переведення певної кількості біткоїнів від одного користувача іншому. Її бачать майнери (комп'ютерні станції з потужними процесорами) і для завершення операції мають провести обчислення. Лише після цього транзакція заноситься у так званий блок (запис у системі). Таких блоків безліч, кожний з них містить інформацію про тисячі оброблених транзакцій. Однак, найголовніше – кожний блок пов'язаний із попереднім [6, с. 1]. Первісна вартість біткоїну – вартість витраченої електроенергії, вторинна вартість визначається попитом на цю криптовалюту.

Такий складний процес «видобування» біткоїну пов'язан із необхідністю гарантії невідворотності угод. Якщо будь-який користувач спробує переписати історію транзакцій, водночас, будуть спотворені дані у всіх інших блоках. Це обов'язково помітять учасники мережі. Ланцюговий принцип фактично унеможливорює маніпуляцію з даними і водночас дозволяє кожному користувачу дізнатися, яка кількість біткоїнів належала конкретному гаманцю в певний відрізок часу. Збереження історії операцій з біткоїнами гарантує, що користувач не заявить про переведення суми, якої в нього немає. Запорукою є велика кількість користувачів. А також мотивація майнерів, яка полягає в тому,

що як тільки блок займає своє місце в ланцюгу, майнер отримує певну суму біткоїнів.

Функціонування системи Bitcoin може бути яскраво продемонстрована на прикладі звичайного договору купівлі-продажу між фізичними особами (Додаток В).

Відповідно до статистичних даних, які надані найбільшим і популярним ресурсом про Bitcoin, одним з кращих сайтів моніторингу мережі Bitcoin, станом на грудень 2017 року, в світі було проведено 281 638 496 підтверджених угод Bitcoin, в той час, коли станом на грудень 2015 цей показник становив 83,768 транзакцій (Додаток Г).

За умов нестабільності світової економіки, зміни настроїв суспільства, недовіри до фінансових установ, зростає зацікавленість людей у нові, незалежні криптовалюти. Це підтверджується зростанням кількості відкритих біткоїн-гаманців та ринкової вартості біткоїну. Починаючи з січня 2010 року по грудень 2017, було відкрито 20 433 361 гаманців (Додаток Д), а вартість 1 біткоїну зросла з USD 0.00 до USD 16 808 (Додаток Е).

Характерні ознаки того чи іншого явища дозволяють розмежувати його із суміжними категоріями. Так, чимало науковців та звичайних користувачів змішують поняття «криптовалюта» та «електронні гроші».

Автором було проведено аналіз характерних рис вищезазначених категорій, в ході якого виявлено наступні відмінності та відображені у порівняльній таблиці (Додаток Ж).

Отже, Яндекс-гроші, WebMoney, Qiwi – всі ці платформи є платними системами, за допомогою яких проводяться операції з різними «традиційними» валютами – рублями, гривнями, доларами, євро та ін. В даному випадку мова йде про електронні гроші, які еквівалентні номіналу в тій чи іншій валюті.

Визначенню фінансово-правової сутності криптовалют приділено недостатньо уваги з боку наукової спільноти. З огляду на новизну цього явища та невизначеність його правового статусу в зарубіжній та вітчизняній практиці,

науковці приділяли недостатню увагу дослідженню правового регулювання обігу криптовалют в різних країнах в роботах Р. Коена [7, с. 26], А. Гринспанса [8, с.1], Е. Мака [9, с. 3], Д.С. Вахрушева, О.В. Железова [10, с. 52], О.П. Демидова [11, с. 42], Е.П. Руденка [12, с. 4], О.В. Квітки, О.І. Зайцевої [13, с. 112], О.П. Чунарева [14, с. 50], А.Т. Хідзева [15, с. 11], В.Л. Достова, П.М. Шуста [16, с. 37] та ін., в той час як в ситуації, що склалася, саме на науковців повинно бути покладено завдання визначення фінансово-правової сутності криптовалют.

Проаналізувавши різні погляди науковців щодо правової природи криптовалюти, автором було запропоновано співставити характерні ознаки криптовалюти і валюти.

Валюті притаманні наступні риси: специфічна природа, уособлення засобу обміну, ліквідність, подільність і портативність, відсутність власної цінності, прив'язаність до певної території, існування емітента.

В ході дослідження, автором було сформульовані наступні ознаки криптовалюти:

- 1) Bitcoin – є децентралізованою системою, яка генерує криптовалюту зі специфічною фінансово-правовою природою;
- 2) Вже сьогодні криптовалюти можуть бути обмінені на товари і послуги за домовленістю сторін. Деякі країни світу офіційно визнали криптовалюти у якості платіжного засобу;
- 3) Криптовалюта характеризується високим ступенем ліквідності, так само як і фіатні гроші, оскільки її можна швидко обміняти на готівку без істотної втрати її вартості.
- 4) Криптовалюта є подільною. На приклад, один біткоїн поділяється на 100 000 000 умовних одиниць, які називаються «сатоші». Тому, споживачу легко заплатити будь-яку суму, одержати решту, тощо.
- 5) Криптовалюта є портативною. Будь-яка транзакція може бути проведена за декілька хвилин з різних кутів планети.

- б) Криптовалюта не має ознак матеріального світу. Саме тому, вона не має власної цінності. Її цінність визначається кількістю товарів та послуг, які можуть бути придбані за ту чи іншу кількість криптовалюти.
- 7) Розподілена база «blockchain» демонструє усі проведені транзакції. В такому реєстрі будь-який користувач може відстежити територію, де була проведена така транзакція.
- 8) Криптовалюта, на відміну від фіатних грошей, не має емітента. Монети генеруються окремою групою користувачів, яких називають майнерами.

Виходячи з вищезазначеного, криптовалюти притаманні всі ознаки валюти за виключенням наявності емітенту. Однак, будь-яка класифікація є результатом деякого змішування дійсних граней між видами, бо вони завжди умовні і відносні. З розвитком знань відбувається уточнення і зміна класифікацій. Крім того, науково-технічний прогрес дозволяє науковцям розширювати поняття і доповнювати класифікації.

Через характерні ознаки категорії та її класифікацію простежуються основні елементи, які разом складають визначення поняття. Автором було встановлено характерні риси поняття «валюта», що дозволило надати визначення категорії. Отже, в роботі було запропоновано наступне визначення терміну «валюта»: валютою слід вважати зовнішню форму товарів та послуг, яка виступає загальним еквівалентом та засобом обміну, характеризується високим ступенем ліквідності, є подільною та портативною і не має власної цінності. Крім того, було наведено класифікацію валют, яка розкриває сутність цього терміну.

Автор дійшов висновку, що валюті притаманні наступні риси: специфічна природа, уособлення засобу обміну, ліквідність, подільність і портативність, відсутність власної цінності, прив'язаність до певної території, існування емітента.

Крім того, в роботі було відмежовано категорію «криптовалюта» від суміжних термінів. Автор зазначив, що платформи Яндекс-гроші, WebMoney, Qiwi потрібно відносити до платних система, за допомогою яких проводяться операції з різними «традиційними» валютами – рублями, гривнями, доларами, євро та ін. В даному випадку мова йде про електронні гроші, які еквівалентні номіналу в тій чи іншій валюті. В той час коли криптовалюта генерується самими користувачами за рахунок комп'ютерних потужностей та має свою ринкову вартість.

Автором було визначено основні ознаки криптовалюти, а саме: децентралізованість, можливість виступати платіжним засобом, високий ступінь ліквідності, подільність, портативність, відсутність ознак матеріального світу, прозорість, відсутність єдиного емітента;

Автор дійшов висновку, що криптовалюта – є особливим видом валюти без емітенту. За сучасних умов відмови від золотого стандарту, посилення процесів глобалізації та інтеграції світової економіки, розвитку інформаційних та комп'ютерних технологій, криптовалюти здатні виконувати всі функції грошей. Саме тому їх можна визначити як їх нову, еволюційну форму, що утворилася в результаті втрати внутрішньої вартості грошей та розвитку безготівкових розрахунків, шляхом поєднання фінансових та технічних інструментів, як перехід на інформаційному етапі розвитку грошей від аналогової до цифрової форми.

РОЗДІЛ 2 ПРАВОВА ОСНОВА ОБІГУ КРИПТОВАЛЮТИ В КРАЇНАХ ЄС ТА УКРАЇНИ

2.1. Характеристика законодавства країн ЄС щодо обігу криптовалюти

Європейський союз – це об'єднання 28 країн, в кожній з яких на національному рівні є певні особливості в правовому регулюванні як традиційного, так і криптовалютного бізнесу. У той же час держави-члени Європейського союзу традиційно вважаються найбільш сприятливими юрисдикціями для його ведення. На даний момент жоден з регуляторів Європейського союзу не прийняв спеціальних правил регулювання криптовалютної діяльності.

Ще в 2012 році Європейський центральний банк (European Central Bank, далі – «ЄЦБ») опублікував звіт [17, с. 21], в якому заявив, що традиційне регулювання фінансового сектора не може бути застосовано до біткоїну. Сам біткоїн в документі було визначено як конвертована децентралізована віртуальна валюта.

На початку січня 2016 року Єврокомісія оголосила свої плани щодо посилення стандартів звітності для криптовалютних бірж і компаній, що надають криптовалютні гаманці користувачам (далі – «провайдери криптовалютних гаманців»). Зокрема, Єврокомісія має намір зобов'язати європейські криптовалютні біржі і провайдерів криптовалютних гаманців проводити обов'язкову ідентифікацію користувачів [18, с. 1].

У січні 2016 року в Європарламенті відбулися громадські слухання, які були присвячені цифровим валют. Один з учасників слухань, представник бюджетного комітету Європарламенту, коментуючи позицію регулятора, заявив, що Європарламент схиляється до того, що необхідно продовжувати спостерігати за ситуацією навколо цифрових валют [19, с. 1].

З часом регулятори прийшли до висновку щодо необхідності прискорення процесу врегулювання обігу криптовалюти. Так, у липні 2016

року Єврокомісія запропонувала прийняти директиву, яка покладе обов'язок на криптовалютні біржі та провайдерів криптовалютних гаманців дотримуватися вимог Директиви 2015/849 / ЄС про попередження використання фінансової системи для цілей відмивання злочинних доходів і фінансування тероризму [20, с. 5].

Зокрема, пропонується забезпечити обов'язкову реєстрацію або ліцензування діяльності криптовалютних бірж, які здійснюють обмін криптовалюти на фіатні гроші і навпаки, і компаній, що надають криптовалютні гаманці користувачам. Крім того, планується створення центральної бази даних з інформацією про користувачів цифрових валют [21, с. 5].

У серпні 2016 року Європейська служба банківського нагляду опублікувала висновок щодо запропонованої директиви. Відповідно до вищезазначеного документа, положення про збір персональних даних повинні бути більш суворими, а європейські регулятори повинні мати можливість накладати санкції на криптовалютні біржі і провайдерів криптовалютних гаманців, які не дотримуються встановлених правил [22, с. 1].

У вересні 2017 року Європейським парламентом були внесені зміни до Директиви ЄС 2015/849 від 20 травня 2015 року «Про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму» [23, с. 1].

Зокрема, з цього часу на криптовалюти покладають ті самі зобов'язання, що і на інші фінансові сервіси в Євросоюзі. Оператори і криптовалютні біржі тепер будуть зобов'язані верифікувати користувачів і моніторити транзакції так само, як і адміністрація «традиційних» фінансових сервісів. При цьому нижній поріг ідентифікації користувачів знижується з 250 до 150 євро.

Незважаючи на успішні спроби врегулювати діяльність суб'єктів у сфері обігу криптовалюти, європейські регулятори досі не уніфікували своє ставлення щодо фінансово-правової природи криптовалюти.

Замість терміну «криптовалюта» європейськими регуляторами часто використовується термін «віртуальна валюта». При цьому вона розглядається в

тому числі і як засіб платежу. Зокрема, про це свідчить пропозиція Єврокомісії щодо встановлення додаткового регулювання для криптовалютних бірж і провайдерів криптовалютних гаманців шляхом прийняття окремої директиви.

Говорячи про реальне використання криптовалюти та ставлення кожної країни-члена ЄС окремо (Додаток И), потрібно зазначити, що такі цифрові активи займають все більший простір. В багатьох країнах Європи (Іспанії, Португалії, Швейцарії тощо) легально існують Bitcoin-банкомати (биткоїномати) – банкомати, в яких можна обміняти BTC на фіатні гроші [24, с. 1].

В Нідерландах нормативно закріплено правовий статус криптовалют як електронних грошей [25, с. 4].

В Німеччині в 2013 році Федеральне управління фінансового контролю (нім. Federal Financial Supervisory Authority) визначило криптовалюту як «приватні кошти», які можуть використовуватися в якості оплати і замінювати традиційну валюту в цивільно-правових договорах [26, с. 17]. Так, Міністерство фінансів прийняло рішення про визнання криптовалюти біткоїн офіційним засобом розрахунку. При цьому, в комерційних цілях діяльність з зазначеною криптовалютою потребує на отримання спеціального дозволу (ліцензії), такі організації стають підконтрольними Федеральному управлінню з фінансового нагляду.

В Швейцарії, за визначеннями аналітиків, прийняті найбільш сприятливі закони для обігу криптовалют. Швейцарська біржа криптовалют ECUREX GmbH на сучасному етапі є першою в світі обмінною платформою криптовалют на фіатні гроші, що повністю відповідає нормативним вимогам Закону Швейцарії «Про банківську діяльність» [27, с. 1]. Крім цього, операції з криптовалютами в цій країні було звільнено від податку на додану вартість – відповідно відповіді на запит швейцарських Bitcoin-компаній до Швейцарської Федеральної податкової адміністрації, транзакції з криптовалютами було визнано в цій країні як платіжний засіб, а не операції з надання послуг або товарів.

Використання криптовалют в Хорватії є легальним, але вони не визнаються електронними грошима і не прирівнюються до законних платіжних засобів, тобто криптовалюти можуть бути прийняті продавцями як спосіб оплати, проте продавці не зобов'язані приймати їх [28, с. 1].

Підводячи підсумок, доцільно зазначити, що в різних країнах ЄС підхід до правового статусу криптовалют значно різниться – одні країни визнали доцільність їх використання та працюють над формуванням правової бази, яка б закріпила правовий статус віртуальних валют (як електронних грошей, як обмінних коштів, як специфічного виду валют тощо), а інші країни – відторгають криптовалюти та забороняють їх обіг.

Проте незважаючи на заборону криптовалют в окремих країнах, їх обіг в віртуальному просторі продовжує зростати. Юридична заборона на використання криптовалют не стримає процеси її застосування, а лише не дозволить державам прийняти участь у регулюванні процесів застосування такої валюти. Якщо держава лише заборонятиме використання криптовалют, вона виключить себе з процесу їх обігу.

Судова практика щодо обігу криптовалют в країнах-членах ЄС є достатньо широкою. Незважаючи на відсутність уніфікованого підходу до фінансово-правової природи криптовалюти, національні суди виходять з пріоритету захист основоположних прав та свобод громадян. Мова йде про захист власності та порядок стягнення збитків у разі неналежного виконання договору між сторонами.

2.2. Фактори впливу на створення законодавчої основи щодо обігу криптовалюти в Україні

Тенденція використання криптовалюти існує не лише на міжнародній арені, але й в Україні. Так, Україна входить до Топ-10 країн світу по кількості користувачів Bitcoin. Саме в Україні здійснює свою діяльність найбільше

біткоїн-агентство у країнах СНД Kuna. Одним з їх проектів є криптовалютна біржа. Тут також функціонують великі девелоперські та дослідницькі компанії, наприклад, Distributed Lab. Використання децентралізованих технологій планується і частково вже реалізується на державному рівні: e-Auction 3.0, e-Vox, E-Ukraine [29, с. 1]. Крім того, в Україні дуже розвинута криптовалютна спільнота. Разом із тим, правовий статус криптовалют і відносин, які виникають в результаті їх використання, досі не визначений. Незважаючи на це, Національний банк України (далі – «НБУ») активно досліджує досвід інших країн з метою врегулювання цих відносин в європейському та світовому контексті. Невирішеним залишається питання щодо оподаткування криптовалютних операцій. Через відсутність будь-яких спеціальних норм, до таких операцій застосовується стандартні правила оподаткування.

Єдиним нормативно-правовим актом, який згадує Bitcoin та визначає операції з Bitcoin в Україні, є лист Національного банку України 08.12.2014 №29-208/72889 щодо віднесення операцій з «віртуальною валютою/криптовалютою «Bitcoin» [30, с. 1], в якому НБУ вказав на те, що випуск віртуальної валюти Bitcoin не має будь-якого забезпечення та юридично зобов'язаних з нею осіб, не контролюється державними органами влади жодної із країн. Отже, Bitcoin є грошовим сурогатом, який не має забезпечення реальної вартості. Діяльність з купівлі-продажу Bitcoin за долари США або іншу іноземну валюту має ознаки функціонування так званих «фінансових пірамід» та може свідчити про потенційну залученість у здійснення сумнівних операцій відповідно до законодавства про протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Відповідно до ст. 32 Закону України «Про Національний банк України»: «Грошовою одиницею України є гривня, що дорівнює 100 копійкам. Випуск та обіг на території України інших грошових одиниць і використання грошових сурогатів як засобу платежу забороняються» [31, с. 3].

Ознаками фінансової піраміди є:

- прибуток за рахунок інших людей;

- відсутність продукту;
- ієрархічність.

Оскільки автором було названо характерні ознаки криптовалют, серед яких

вищезазначені риси не згадуються. Тому, доцільно говорити про некоректне використання даної категорії НБУ у своєму листі стосовно криптовалюти.

Після тривалого мовчання і навіть спроби кримінального переслідування майнерів [32, с. 1], наприкінці серпня – початку вересня державні органи України активізувалися у питанні визначення правового статусу криптовалюти.

На початку вересня в.о. голови НБУ Яків Смолій заявив, що «ми не можемо на сьогодні визначити, що це таке». Криптовалюта біткоїн не підпадає під визначення валюти або грошового сурогату, а майнінг – не є порушенням законодавства. Біткоїни, подібно товарам, є предметом торгівлі [33, с. 1].

Посадовці різного рівня в галузі управління та контролю за фінансовою системою України виступили із заявами про необхідність офіційного визначення ставлення держави до криптовалюти.

Комітет Верховної Ради з питань фінансової політики та банківської діяльності почав роботу над розробкою законопроекту, який дозволить врегулювати статус криптовалюти в Україні.

У вересні 2017 року ДФС повторила в роз'ясненні щодо валюти / криптовалюти на запит ЗМІ те, що роз'яснював НБУ раніше і підкреслила, що криптовалюта не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу, оскільки суперечить нормам українського законодавства [34, с. 4].

Паралельно із дискусіями щодо необхідності правового врегулювання обігу криптовалюти та визначення ставлення до криптовалют на державному рівні, національні суди все частіше стикалися із справами, в яких фігурували категорії «криптовалюта», «біткоїн», «майнінг». Протягом цього часу, держава взяла паузу, віддавши незрозумілу їй галузь на поталу правоохоронним органам.

2.3. Основні напрямки формування вітчизняного законодавства щодо обігу криптовалюти в Україні

Більшість людей повільно і важко сприймає нові ідеї. Суспільство, як і в психології, повинно пройти стадію заперечення, протягом якої консерватизм і конформізм повністю переважають над завзяттям ентузіастів. Після цього йде гнів, коли консерватори намагаються знищити ідею і всіх її послідовників. У разі провалу, починаються торги, їх власна система поглядів і принципів переживає кризу, і в кінці кінців, консерватори приймають те, що не сприймали з самого спочатку.

Без сумнівів 2017 рік можна назвати роком блокчейн-революції. Реакціонери – державний сектор, фінансові регулятори і представники традиційної фінансової системи – чинять найбільший спротив «революції». Враховуючи той факт, що технологія блокчейн впроваджується скрізь, мова йде як мінімум про міжнародну революцію.

Реакція фінансових регуляторів по всьому світу не є неочікуваною. Протягом останніх семи років, технологія блокчейн і криптовалюта пережили стадію заперечення і тепер зіткнулися з неприкритою агресією. Світ було поділено на два табори - реакціонерів і послідовників. Філософія перших еволюціонувала і тепер полягає не в знищенні, а в прийнятті за своїх умов.

За таких умов, можна було б впевнено стверджувати, що Україна має намір приєднатися до табору прогресу і легалізувати нові технології, відмовившись від агресивного реакціонізму і перейшовши до стадії прийняття. Так, 6 жовтня 2017 року в ВРУ був зареєстрований законопроект №7183 «Про обіг криптовалюти в Україні» [35, с. 1].

Законопроект містить визначення основних категорій: криптовалюта, майнер, майнінг, блокчейн і т.д. Роз'яснюється питання регулятора, а саме,

законотворці вважають, що їм повинен стати Національний банк України, а не, наприклад, Нацкомісія з цінних паперів та фондового ринку.

Оскільки процес «створення» криптовалюти є децентралізованим, НБУ в цьому процесі не може не тільки брати участь, а й регулювати. Однак НБУ може визначати порядок створення і діяльності криптовалютних бірж.

Законотворець у даному документі визначає: «криптовалюта – це програмний код (набір символів, цифр та букв), що є об'єктом права власності, який може виступати засобом міни, відомості про який вносяться та зберігаються у системі блокчейн в якості облікових одиниць поточної системи блокчейн у вигляді даних (програмного коду)».

Проект пропонує вважати, що криптовалюта (програмний код) є об'єктом права власності. А її обіг здійснюється за допомогою договору міни.

Суб'єктний склад власників криптовалюти: фізичні та юридичні особи (тобто немає обмеження для фізичних осіб). Так, наприклад, в деяких країнах зараз активно обговорюється питання регулювання криптовалюти як фінансового активу, який не може бути придбаний фізичними особами, а операції з ними можуть бути проведені тільки кваліфікованими інвесторами через «державну» біржу.

Однак, в цьому списку немає публічних утворень. Це означає, що держава, територіальні органи не зможуть мати криптовалютні гаманці, тобто з ними неможливо обмінюватися криптовалютою та проводити транзакції. Це говорить про те, що велика частина обігу, де використовуються звичайні фіатні гроші, для криптовалюти буде недоступна.

У законопроекті зазначено, що порядок оподаткування операцій з майнінгу та обміну криптовалюти регулюється чинним законодавством України. Дане питання вимагає окремого дослідження фахівцями в області податкового права в контексті визнання криптовалюти власністю майнера, а також обігу криптовалюти за допомогою договору міни. Для цього необхідно отримати спеціальні роз'яснення ДФС. Наприклад, Податкове агентство США розробило керівництво з оподаткування операцій з біткоїном як операцій з

власністю. Власники криптовалюти вважають, що вони здійснюють операції абсолютно анонімно. Однак, вже сьогодні існує ряд технологій, які дозволяють провести пошук в соціальній мережі блокчейн і пов'язати біткоїн-адресу з її справжніми власниками.

Криптовалютна біржа – це організація, яка забезпечує взаємозв'язок між суб'єктами криптовалютних операцій, забезпечує обмін криптовалюти на електронні гроші, валютні цінності, цінні папери. Тільки за допомогою біржі можливий обмін криптовалюти на електронні гроші, фінансові цінності та цінні папери. Для інших операцій можливо використовувати онлайн-сервіси з обміну криптовалюти. При цьому, слід підкреслити, що таке використання здійснюється на свій ризик, і держава не гарантує їх діяльність.

Криптовалютна біржа зобов'язана моніторити всі криптовалютні транзакції, ідентифікувати і персоніфікувати суб'єкта криптовалютних операцій. Так, передбачається обов'язкове надання персональних даних учасників операцій з криптовалюти, що є позитивним моментом в розрізі того, що криптовалюта випускається необмеженим колом анонімних суб'єктів. Цей факт сприяє залученню учасників в протиправну діяльність, наприклад, продаж наркотичних засобів, відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та ін. Анонімність електронних технологій не дозволяє забезпечити фінансову прозорість, та унеможливорює боротьбу із зазначеними ризиками.

Правила, які розробляються НБУ, буде передбачено, що ці суб'єкти ідентифікуються за допомогою BankID («Положення про Єдину національну систему електронної дистанційної ідентифікації фізичних і юридичних осіб BankID Національного банку України», затв. Постановою НБУ № 378 від 30.08.16) [36, с. 1].

Сфера застосування криптовалюти: суб'єкт криптовалютних операцій має право вільно розпоряджатися криптовалютою, зокрема, здійснювати операції з обміну будь-якої криптовалюти на іншу криптовалюту, обміну її на електронні гроші, валютні цінності, цінні папери, послуги, товари тощо.

Виходячи з вищезазначеного, частина цих операцій можлива тільки на криптобіржі, і не усіма суб'єктами цивільного обороту.

Криптовалюта в даному законопроекті не розглядається як іноземна валюта, а це означає, що на обіг криптовалюти не поширюються норми про валютний контроль, продаж валютої виручки експортерами та ін.

Законопроект також визначає поняття майнінгу. Доцільно зазначити, що формулювання «майнер на свій розсуд вибирає тип криптовалюти для майнінгу» – є підтвердженням того, що законодавець не планує встановлювати перелік криптовалют, які визнані НБУ. Позитивним аспектом визначення правового статусу майнерів є попередження суперечок з правоохоронними органами щодо незаконності майнінгу та переслідування майнерів [32, с. 1].

10 жовтня 2017 року до ВРУ було надіслано альтернативний законопроект № 7183-1 «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» [37, с. 1].

Проектом передбачається встановити можливі фактори для розвитку криптовалют в Україні, для здійснення операцій з ними, стабільної роботи бірж з обміну криптовалют та роботи майнерів у правовому полі.

Вноситься можливість надання преференцій для користувачів ринку задля стимулювання нової криптоекономіки.

Автором було складено порівняльну таблицю для висвітлення основних положень запропонованих законопроектів щодо обігу криптовалюти (Додаток К).

Доцільно зазначити, що прийняття першого законопроекту призведе до неможливості придбання криптовалюти юридичними особами, оскільки визначення «програмний код» породжує додаткові питання, на які не відповідає законопроект.

Другий законопроект містить обмеження щодо придбання криптовалюти суб'єктами відносин. Автори передбачають, що цифрова валюта може бути придбана лише за допомогою спеціальних фінансових установ. Існує велика вірогідність, що такий закон може бути проігнорований спільнотою, оскільки

вступає в конфлікт з існуючою практикою обігу криптовалюти і самого сенсу технології криптовалюти. Крім того, залишається відкритим питання щодо долі наявних криптоактивів в населення.

Обидва документи містять певні недосконалості. Вони були розроблені без участі активної в Україні криптоспільноти, яка безпосередньо володіє практичними знаннями щодо архітектури блокчейн та технології криптовалют.

Ефективною практикою західних країн є активна участь в розробці законопроектів представників бізнесу та громадських організацій індустрії. В Україні за останні п'ять років сформувався досить потужний пласт бізнесу і експертів, що діють в області криптовалют, включаючи майнінговий бізнес, криптовалютні біржі, стартапи, венчурні фонди, ІТ-компанії, які розробляють програмне забезпечення на основі технології blockchain, які вже отримали світове визнання, а також корпоративний сектор, що займається інвестиціями в дослідження і розвиток технологій, включаючи аудиторські компанії великої четвірки [38, с. 1] і українські офіси таких ІТ-гігантів як Microsoft [39, с. 2], IBM [40, с. 7], та інші.

Саме відсутність залучених фахівців зазначеної сфери призвели до прогалин та плутанини у формулюваннях термінів та категорій у законопроектах.

На думку автора, відсутність мети прийняття закону та чіткого визначення фінансово-правової природи – є головними недоліками документів. Сформульовані положення не дають розуміння щодо очікуваного соціального ефекту. Крім того, відсутність публічно оголошеної мети дає підстави вважати, що вищезазначені законопроекти були подані задля привернення уваги та PR-акції народних депутатів замість розвитку технологічної складової країни. Такий перебіг подій дозволяє припустити, що жоден з поданих законопроектів так і не буде прийнятий ВРУ.

Виходячи з проведеного дослідження, автором запропоновано розробити окремий законопроект, залучивши активну частину криптовалютного співтовариства, який би містив наступні положення:

- 1) Оскільки криптовалюти притаманні всі ознаки валюти за виключенням наявності емітенту, автором пропонується визначити криптовалюту як особливий вид валюти без емітенту, тим самим розширивши наявну класифікацію валют світу;
- 2) Відмовитись від бартерного характеру криптовалюти;
- 3) Встановити Національний банк України головним регулятором відносин, що виникають у зв'язку обігом криптовалюти через вищезазначену фінансову-правову природу;
- 4) Замінити категорію «криптовалютний кошик» на загальноприйнятий термін «криптовалютний гаманець»;
- 5) Відмовитись від обмеження придбання криптовалюти лише в спеціалізованих фінансових регуляторів через можливі корупційні ризики;
- 6) Встановити порядок проведення процедур AML та KYC («Anti Money Laundering» та «Know your customer») задля забезпечення прозорості діяльності суб'єктів господарювання на ринку криптовалют та додаткових гарантій виконання зобов'язань користувачами;
- 7) Передбачити реальні практичні кроки впровадження пільгової системи оподаткування видобутку майнерів із подальшим внесенням змін до податкового законодавства;
- 8) Встановити чіткі вимоги до ліцензування господарської діяльності, що пов'язана із обігом криптовалюти, передбачивши помірну вартість та обсяг необхідної документації.

Україна стала першою державою на пострадянському просторі, яка розробила законопроект про регулювання обігу криптовалют і правовідносин в новій галузі. Викликає повагу той факт, що законодавець намагався ввести законодавчу базу для інноваційної технології, відмовившись від шляху заборони та заперечення. Крім того, доцільно зазначити про готовність

українського парламенту розглядати криптовалюти як частину громадянських свобод. Доказом цього є вже розроблений оновлений Державний земельний кадастр на базі технології блокчейн, що був нещодавно презентований Державним агентством з питань електронного уряду.

ВИСНОВКИ

Сучасний світ перейшов на новий етап життя, де головну роль виконує інформація, а також економіка, що будується на ній. Це стало причиною глобального переходу від індустріальної економіки до інформаційної, цифрової. Під цифровою економікою розуміють виробництво, продаж і постачання продуктів через комп'ютерні мережі.

Технології сьогодні розвиваються швидше, ніж держава встигає адаптувати до світових тенденцій своє регулювання. Революційні зміни світу технологій, фінансів та інвестицій, коли породжуються нові фінансові інструменти та принципово інші бізнес-моделі, що створюються також на основі технологій блокчейн, потребують від різних країн світу відповідної реакції.

Автором було доведено існування стійких економічних відносин, пов'язаних із обігом криптовалюти в Україні, які потребують на законодавче врегулювання. У результаті дослідження автор дійшов наступних висновків:

1) Конкретизовано визначення категорії «валюта»: валютою слід вважати зовнішню форму товарів та послуг, яка виступає загальним еквівалентом та засобом обміну, характеризується високим ступенем ліквідності, є подільною та портативною і не має власної цінності;

2) Визначено основні ознаки криптовалюти, а саме: децентралізованість, можливість виступати платіжним засобом, високий ступінь ліквідності, подільність, портативність, відсутність ознак матеріального світу, прозорість, відсутність єдиного емітента;

3) Встановлено, що будь-яка класифікація є результатом змішування дійсних граней між категоріями. Криптовалюта повинна розглядатися як особливий вид валюти без емітенту;

4) Аргументовано різний підхід країн ЄС до правового статусу

криптовалют – одні країни визнали доцільність їх використання та працюють над формуванням правової бази, яка б закріпила правовий статус віртуальних валют, а інші країни – відторгають криптовалюти та забороняють їх обіг;

5) Запропоновано розробити окремий законопроект, залучивши активну частину криптовалютного співтовариства, який би містив положення про визначення криптовалюти як валюти, відмову від бартерного характеру криптовалюти, встановлення НБУ основним регулятором таких відносин, відмову від обмеження придбання криптовалюти лише в спеціалізованих фінансових регуляторів через можливі корупційні ризики, встановлення порядку ліцензування та проведення процедур AML та KYC, передбачення реальних практичних кроків впровадження пільгової системи оподаткування видобутку майнерів із подальшим внесенням змін до податкового законодавства.

Підсумовуючи вищезазначені результати потрібно зазначити, що на сьогодні практика з обраної теми є досі обдирною. Це підтверджує існування стійких економічних відносин не тільки в Україні, а в цілому світі. Оскільки економіка є первинною стосовно права, то існуючі суспільні відносини потребують на законодавче врегулювання та визначення чіткої правової природи криптовалюти. Держава повинна визнати існування криптовалют. Таке визнання може бути виражено в позитивному регулюванні на рівні роз'яснень, та прийнятті окремого закону щодо регулювання обігу криптовалюти в Україні із залученням фахівців даної сфери. В протилежному випадку кількість неправильного розуміння правозастосовними органами технологій криптовалют буде збільшуватися. В свою чергу, це призведе до появи нових негативних прецедентів з ними, збільшенню ризиків, пов'язаних з їх використанням, що в цілому негативно відіб'ється на розвитку цього фінтека в Україні і юридичному кліматі для інвестицій в цю перспективну нішу із-за кордону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Енциклопедія сучасної України: у 30 т. Київ: Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України, 2003-2016. Т. 12. 864 с.
2. «Про систему валютного регулювання і валютного контролю»: Декрет Кабінету Міністрів України №15-93 від 19 лютого 1993 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/15-93> (дата звернення: 04.12.2017).
3. Nakamoto S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. NY, 2008. 16 p.
4. Что такое биткоин? Forklog. URL: <https://forklog.com/chto-takoe-bitcoin/> (дата звернення 05.12.2017).
5. Что такое биткоин и криптовалюты. URL: <https://bits.media/chto-takoe-bitcoin/> (дата звернення 05.12.2017).
6. Фабрика мільйонерів. Як Україна видобуває Bitcoin. URL: <https://glavcom.ua/economics/finances/fabrika-milyonerivbr-yak-ukrajina-vidobuvaje-bitcoin-432019.html> (дата звернення 05.12.2017).
7. Cohen B.J. Electronic Money: New Day or False Dawn?: Review of International Political Economy, 2001. Vol. 8. P. 24 – 29.
8. Greenspans A. Comment about Bitcoin. URL: <http://www.businessinsider.in/Everyone-Is-Baffled-By-Alan-Greenspans-Comment-About-Bitcoin/articleshow/26873628.cms> (дата звернення 06.12.2017).
9. Mack E. The Bitcoin Pizza Purchase that's Worth \$7 Million Today: Forbes. URL: <http://www.forbes.com/sites/ericmack/2013/12/23/the-bitcoin-pizza-purchase-thats-worth-7-million-today> (дата звернення 06.12.2017).
10. Вахрушев Д.С. Криптовалюта як феномен сучасної інформаційної економіки: проблеми теоретичного осмислення: Науковедення, 2014. Вып. 5. С. 4–15.
11. Демидов О.П. Связанные одним блокчейном: обзор международного опыта регулирования криптовалют: Индекс безопасности, 2014. № 2. С. 41–56.

12. Руденко Е.П. Возможности и перспективы развития криптовалют. URL: <http://www.scienceforum.ru/2015/pdf/10657.pdf> (дата звернения 06.12.2017).
13. Квитка А.В. Криптовалюта: сущность и тенденции развития в современных условиях: Экономическая теория та право, 2015. № 1. С. 111–119.
14. Чунарев О.П. Бизнес на биткойнах: миф и реальность: Корпоративный юрист, 2015. № 6. С. 49–52.
15. Хидзев А.Т. Криптовалюта: правовые подходы к формированию понятия: Право и современные государства, 2014. № 4. С. 10–15.
16. Достов В.Л. Рынок криптовалют: риски и возможности для кредитных организаций: Расчеты и операционная работа в коммерческом банке, 2014. № 1. С. 36–47.
17. European Central Bank: Virtual currency schemes. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf> (дата звернения 09.12.2017).
18. Questions and Answers: Action Plan to strengthen the fight against terrorist financing: European Commission. URL: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-209_en.htm (дата звернения 08.12.2017).
19. Евросоюз не рассматривает возможность запрета криптовалют: ForkLog. URL: <https://forklog.com/evrosoyuz-ne-rassmatrivaet-vozhnost-zapreta-kriptoalyut/> (дата звернения 08.12.2017).
20. Commission strengthens transparency rules to tackle terrorism financing, tax avoidance and money laundering: European Commission. URL: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/02/12/conclusions-terrorism-financing/#main-accessibility> (дата звернения 08.12.2017).
21. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council 2016/0208 (COD): European Commission. URL: http://ec.europa.eu/justice/criminal/document/files/aml-directive_en.pdf (дата звернения 08.12.2017).

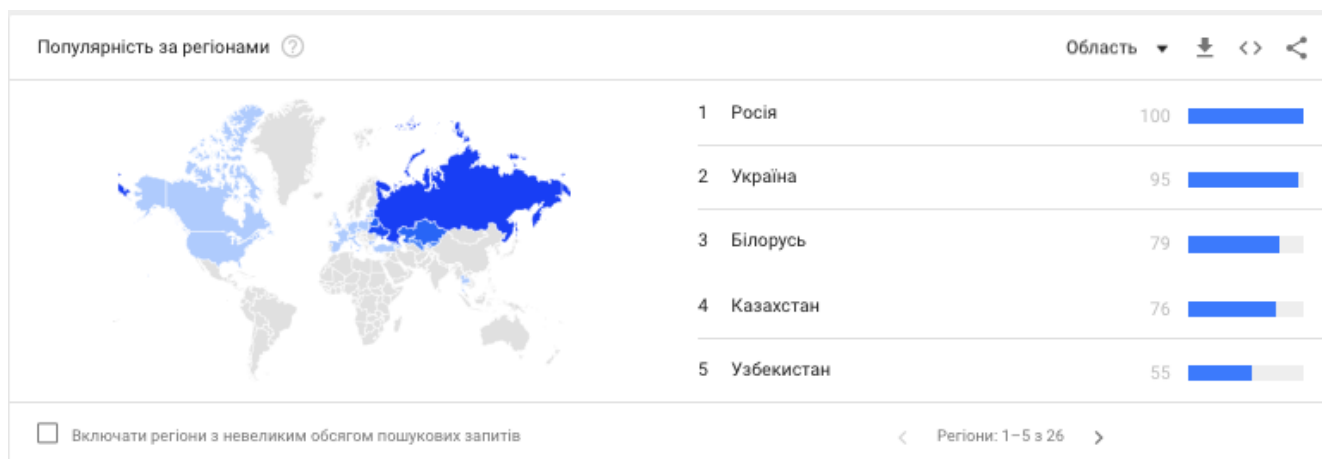
22. Opinion of the European Banking Authority on the EU Commission's proposal to bring Virtual Currencies into the scope of Directive (EU) 2015/849 (4AMLD): European Banking Authority. URL: <http://www.eba.europa.eu/documents/10180/1547217/EBA+Opinion+on+the+Commission's+proposal+to+bring+virtual+currency+entities+into+the+scope+of+4AMLD> (дата звернення 08.12.2017).
23. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32015L0849> (дата звернення 09.12.2017).
24. Федеральная налоговая служба Швейцарии (ESTV) обрадовала всех пользователей криптовалют в этой стране: к операциям с Bitcoin в Швейцарии не будет применяться НДС (VAT). URL: <http://bits.media/news/operatsii-s-bitcoin-v-shveytsarii-ne-budut-oblagatsyands/> (дата звернення 09.12.2017).
25. Netherlands: Local Court Ruling on Bitcoin Transaction. URL: <http://www.loc.gov/law/foreign-news/article/netherlands-local-court-ruling-on-bitcoin-transaction/> (дата звернення 09.12.2017).
26. The federal ministry of finance recognized Bitcoins as «units of account». <https://www.welt.de/finanzen/geldanlage/article119086297/Deutschland-erkennt-Bitcoin-als-privates-Geld-an.html> (дата звернення 09.12.2017).
27. Federal act on banks and savings banks. URL: <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19340083/index.html> (дата звернення 09.12.2017).
28. [Croatia considers Bitcoin legal; 45 members of the Swiss parliament want the same | BitCoin Examiner](https://99bitcoins.com/croatia-considers-bitcoin-legal-45-members-of-the-swiss-parliament-want-the-same/). URL: <https://99bitcoins.com/croatia-considers-bitcoin-legal-45-members-of-the-swiss-parliament-want-the-same/> (дата звернення 09.12.2017).
29. В Киеве подписан исторический Меморандум о запуске блокчейн-платформы e-Auction 3.0: Forklog, 2016. URL: <https://forklog.com/v-kieve->

- podpisan-istoricheskij-memorandum-o-zapuske-blokchejn-platformy-e-auction-3-0/ (дата звернення 12.12.2017).
30. Щодо віднесення операцій з «віртуальною валютою/криптовалютою «Bitcoin» до операцій з торгівлі іноземною валютою»: Лист Національного Банку України №29-208/72889. «Бізнес-Бухгалтерія-Право. Податки. Консультації», 2014. С. 26.
31. Про національний банк України: Закон України «Відомості Верховної Ради України», 1999. Ст. 238.
32. Ухвала Святошинського районного суду м. Києва №759/11642/17 від 03.08.2017: Єдиний державний реєстр судових рішень України, 2017. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/68107852> (дата звернення 12.12.2017).
33. Міністерство криптовалют Україне не нужно: НКЦБФР, 2017. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2017/09/5/628672/> (дата звернення 12.12.2017).
34. Роз'яснення ДФС щодо валюти / криптовалюти, 2017. URL: <http://sfs.gov.ua/priymalna-gromadyan/dostup-do-publichnoi-inform/zviti/309785.html> (дата звернення 12.12.2017).
35. «Про обіг криптовалюти в Україні»: Проект закону №7138. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684 (дата звернення 15.12.2017).
36. «Про затвердження Положення про Єдину національну систему електронної дистанційної ідентифікації фізичних і юридичних осіб BankID Національного банку України»: Постанова НБУ № 378 від 30.08.16. «Офіційний вісник України», 2016. № 76. 8 с.
37. «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні»: Проект закону № 7183-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710 (дата звернення 15.12.2017).

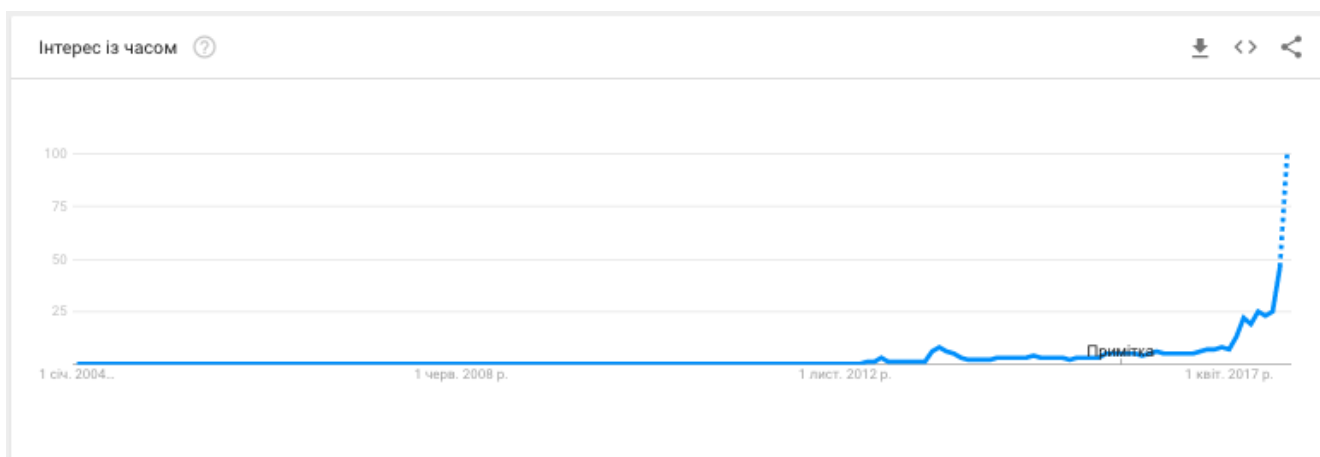
38. Bitcoin Goes to the Big Four: PwC Accepts First Digital-Currency Payment: The Wall street journal. URL: <https://www.wsj.com/articles/pricewaterhousecoopers-accepts-fee-in-bitcoin-1512036992> (дата звернення 15.12.2017).
39. Поповнення рахунку облікового запису Microsoft через систему Bitcoin. URL: <https://support.microsoft.com/uk-ua/help/13942/microsoft-account-add-money-with-bitcoin> (дата звернення 15.12.2017).
40. IBM is using the technology behind bitcoin to help businesses in countries with weak banking systems: Business insider. URL: <http://www.businessinsider.com/ibm-global-payment-blockchain-project-international-trade-2017-10> (дата звернення 15.12.2017).

ДОДАТКИ

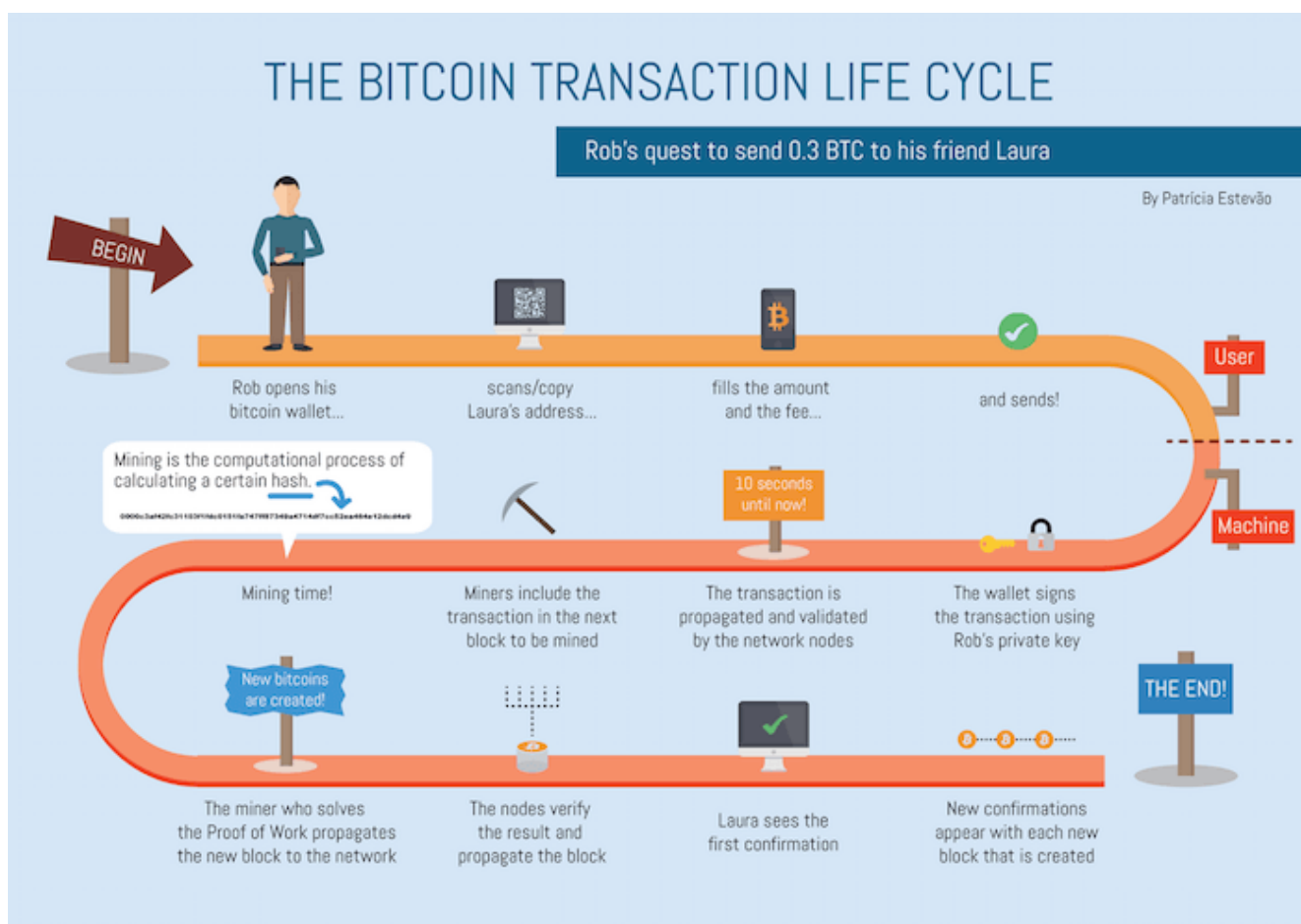
Топ- 5 країн з кількості пошукових запитів Google Trends стосовно Bitcoin

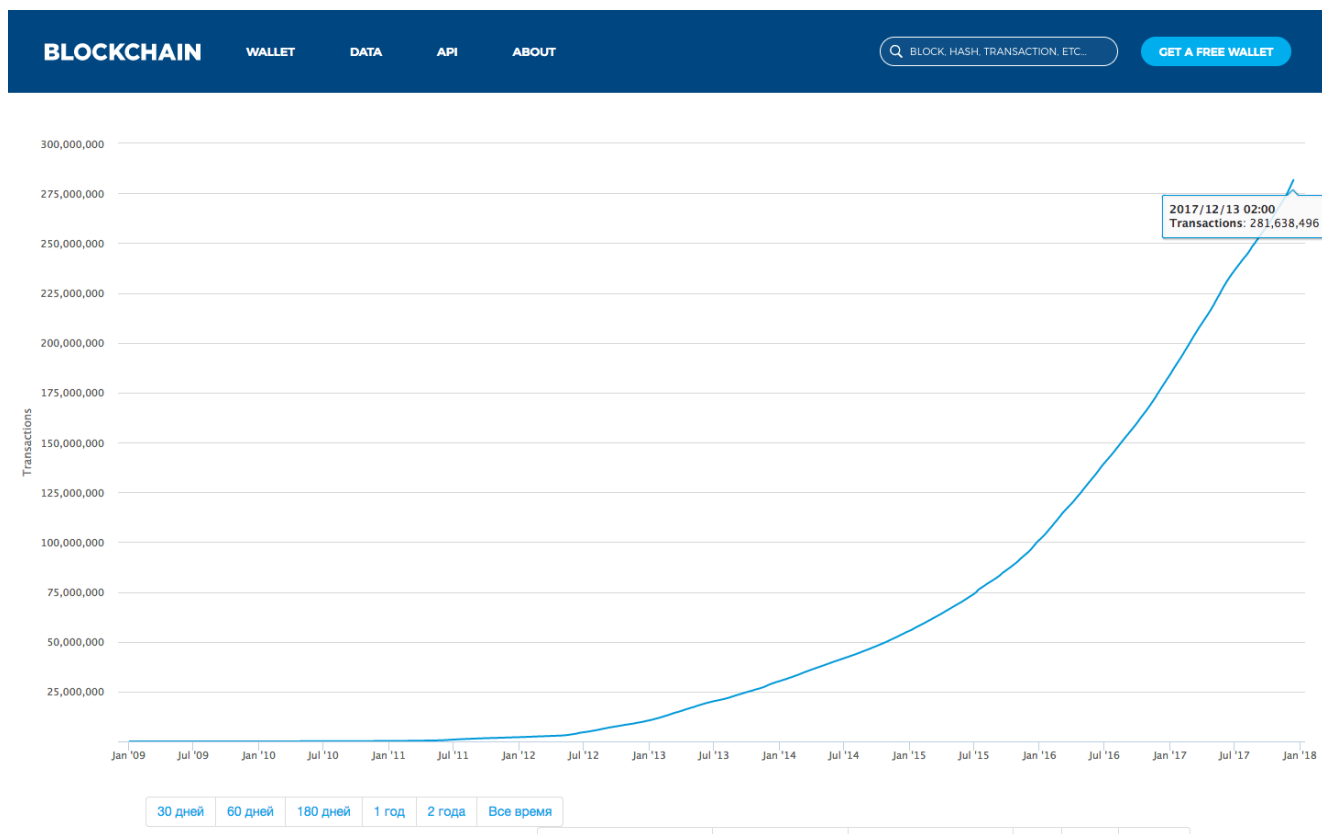
Динаміка зацікавленості у Bitcoin протягом його існування

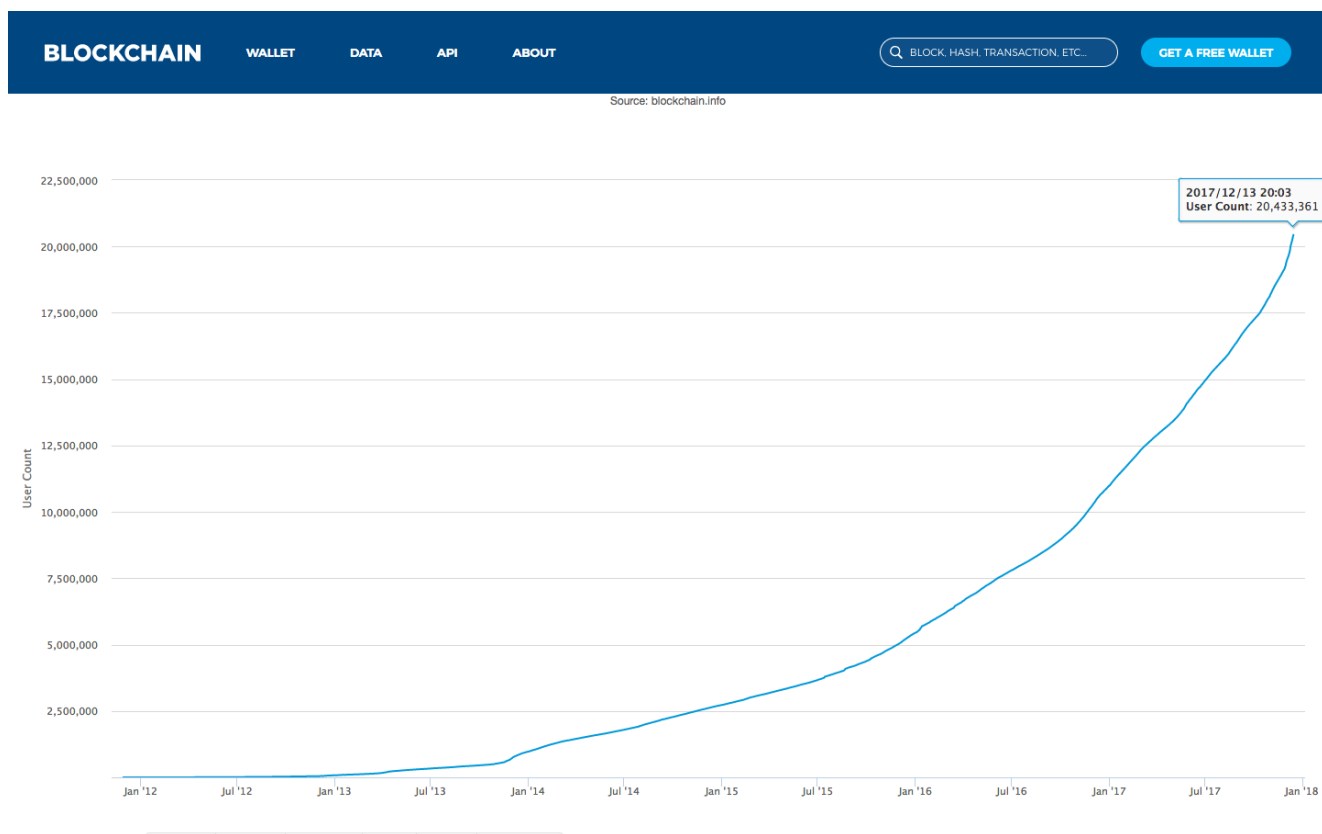
Функціонування системи Bitcoin на прикладі звичайного договору купівлі-продажу між фізичними особами

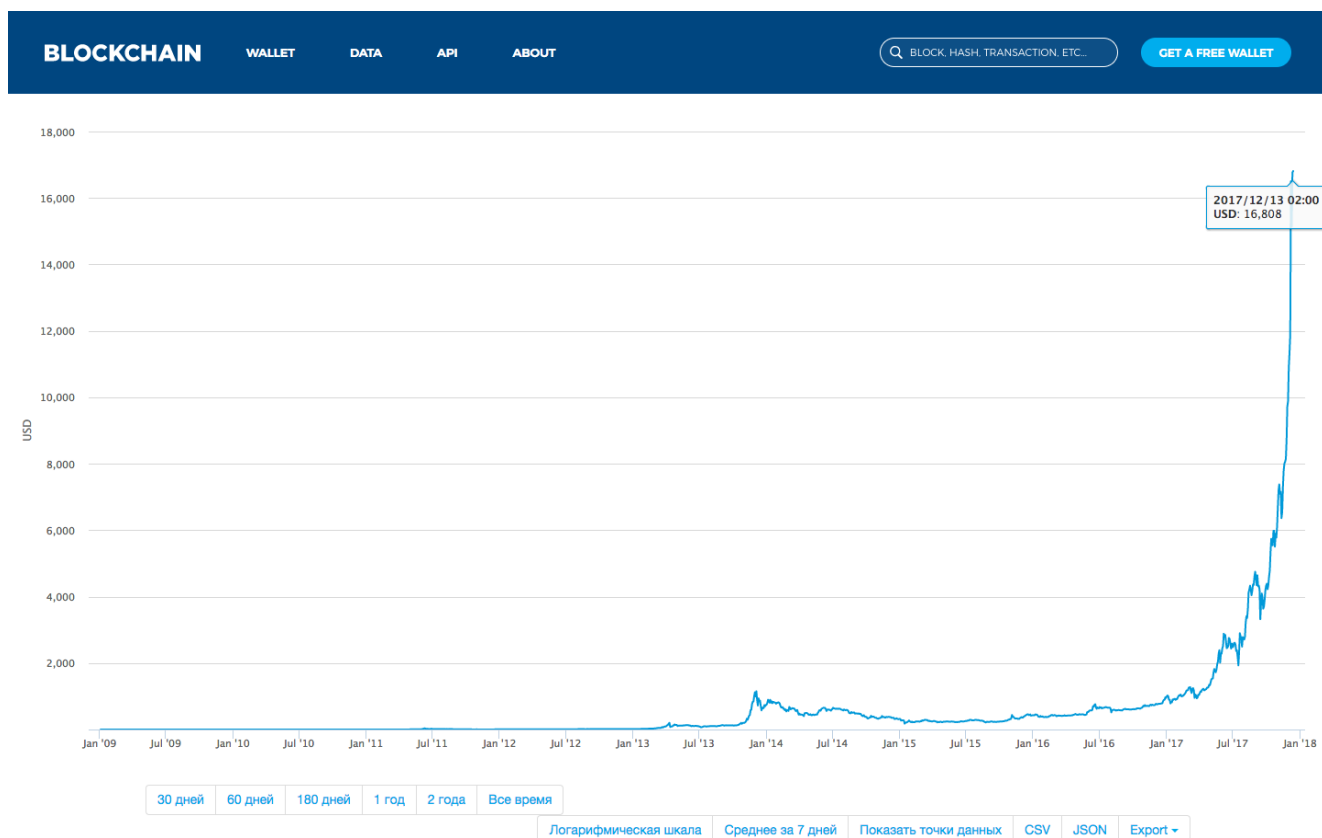
Кількість підтверджених угод Bitcoin в світі станом на грудень 2017 року

Кількість відкритих біткоїн-гаманців з січня 2010 року по грудень 2017

Динаміка зросту вартості 1 біткоїну з моменту створення технології до грудня 2017

Порівняльна таблиця категорій «криптовалюта» та «електронні гроші».

Критерій	Криптовалюта	Електронні гроші
Доступність	Обмежується лише доступом до мережі Інтернет	Пов'язана із доступом до мобільних девайсів і агентської мережи
Цінність	Визначається попитом та пропозицією, довірою користувачів до системи	Дорівнює цінності та кількості фіатної валюти
Ідентифікація споживача	Анонімність	Відповідність стандартам FATF. Для запобігання фінансових ризиків, вимагається процедура ідентифікації клієнта («KYC – know your customer»)
Виробництво	Генерується математичними розрахунками (в процесі «майнінгу»)	Віртуально випускається за наказом уповноваженого органу в кількості, яка дорівнює масі фіатних грошей
Емітент	Ком'юніті девелоперів, яких називають «майнери»	Юридично уповноважена особа-емітент
Регулювання	Лише в декількох країнах. Більшість країн поки що не мають правового регулювання обігу криптовалюти	Регулюється уповноваженим органом (найчастіше – центральний банк)

Правове регулювання обігу криптовалют в країнах-членах ЄС

Країна-член ЄС	Нормативне закріплення	Офіційне ставлення
Хорватія	6 грудня 2013 року Хорватський Національний банк провів дискусію щодо обігу цифрових валют та зробив висновок, що біткоїн не є незаконним у Хорватії.	Центральний банк дійшов висновку, що криптовалюти не електронними грошима, оскільки не є боргом перед емітентом. Криптовалюти не є законним способом платежу в Хорватії, але може бути використаний на законних підставах.
Естонія	У березні 2014 року Естонська податкова адміністрація визначила офіційну позицію уряду, згідно з якою біткоїн є альтернативним способом оплати, а дохід, отриманий від операцій з біткоїном, є збільшенням капіталу, що підлягає оподаткуванню.	Біткоїн широко поширений в Естонії. Проте, окремий закон про регулювання обігу криптовалюти відсутній.
Франція	У червні 2014 року Центральний банк Франції оприлюднив звіт про біткоїн, попереджаючи про небезпеку таких «віртуальних валют».	Біткоїн не може вважатися справжньою валютою відповідно до чинних французьких законів.
	Ухвала Фінляндської	Банк Фінляндії дійшов висновку,

Фінляндія	<p>центральної податкової адміністрації 034/2014 зазначає, що комісійні, що стягуються за купівлю біткоїнів на біржовому ринку, відповідно до Директиви ЄС щодо ПДВ, є банківськими послугами та звільнені від сплати ПДВ.</p>	<p>що біткоїн просто не відповідає правовим умовам, які є необхідними для його розгляду як форми електронного платежу.</p>
Німеччина	<p>В Німеччині в 2013 році Федеральне управління фінансового контролю визначило криптовалюти як «приватні кошти», які можуть використовуватися в якості оплати і замінювати традиційну валюту в цивільно-правових договорах. Це також закріплено в секції 1(11) Німецького банківського акту.</p>	<p>Федеральне управління фінансового контролю не вважає біткоїн електронними або фіатними грошима. Замість цього, посилається на категорії «приватні гроші» і «фінансовий інструмент». Діяльність з криптовалютою потребує на отримання спеціального дозволу. Встановлено підвищені вимоги: наявність бізнес-плану, професійно-кваліфікованого штату співробітників, стабільної звітності, а також вимоги до статутного капіталу.</p>

Словенія	<p>23 грудня 2013 року Міністерство фінансів Республіки Словенія офіційно висловило думку про статус біткоїну та інших віртуальних валют у відповідь на запит Податкової адміністрації Республіки Словенія</p>	<p>В документі зазначається, що біткоїн не є грошовим засобом відповідно до словенського законодавством.</p> <p>Однак, видобуток біткоїну оподатковується, і компанії, що продають товари / послуги за біткоїни оподатковуються.</p>
Швейцарія	<p>Операції з криптовалютами звільнено від податку на додану вартість.</p> <p>Швейцарська Федеральна податкова адміністрація визначила, що транзакції з криптовалютами є платіжними засобами, а не операціями з надання послуг або товарів.</p>	<p>Швейцарська біржа криптовалют ECUREX GmbH на сучасному етапі є першою в світі обмінною платформою криптовалют на фіатні гроші, що повністю відповідає нормативним вимогам Закону Швейцарії «Про банківську діяльність».</p>

Порівняльна таблиця основних положень законопроекту N 7183 від 06.10.2017
р. та N 7183-1 від 10.10.2017

№	Положення законопроекту	N 7183 від 06.10.2017	N 7183-1 від 10.10.2017
1	Визначення категорії «криптовалюта»	Ст. 1 ч. 1 п. 1: «це програмний код (набір символів, цифр та букв), що є об'єктом права власності, який може виступати засобом міни, відомості про який вносяться та зберігаються у системі блокчейн в якості облікових одиниць поточної системи блокчейн у вигляді даних (програмного коду)»;	Ст. 1 ч. 1 п. 1: «децентралізований цифровий вимір вартості, що може бути виражений в цифровому вигляді та функціонує як засіб обміну, збереження вартості або одиниця обліку, що заснований на математичних обчисленнях, є їх результатом та має криптографічний захист обліку. Криптовалюта для цілей правового регулювання вважається фінансовим активом»
2	Визначення категорії «криптовалютна біржа»	Ст. 1 ч. 1 п. 2: «це організація, яка забезпечує взаємозв'язок між суб'єктами криптовалютних операцій, забезпечує обмін криптовалюти на електронні гроші, валютні цінності, цінні папери»;	Ст. 1 ч. 1 п. 7: «юридична особа, що має статус фінансової установи та надає всі види фінансових послуг на ринку криптовалют»;
3	Визначення категорії «криптовалютний	Ст. 1 ч. 1 п. 3: «спеціалізоване програмне	-

	кошик»	забезпечення або платформа, що дозволяє користувачу системи блокчейн зберігати криптовалюту і здійснювати криптовалютні транзакції»;	
4	Визначення категорії «криптовалютні транзакції»	Ст. 1 ч. 1 п. 4: «операція по переміщенню криптовалюти, відомості про яку зберігаються в системі блокчейн»;	-
5	Визначення категорії «суб'єкт криптовалютних операцій»	Ст. 1 ч. 1 п. 7: «криптовалютна біржа, користувач системи блокчейн, власник, криптовалюти, майнер»;	Законопроект визначає різні групи суб'єктів криптовалютних відносин, а саме: 1) П. 6 професійні учасники ринку криптовалют; 2) П.8 інвестори на ринку криптовалют (криптоінвестори);
6	Регулятор	Ст. 3: «Державне управління в сфері обігу криптовалюти здійснюється Національним Банком України»;	Ст. 1 ч. 1 п. 12: «регулятор – визначений цим Законом державний орган, який здійснює державне регулювання та нагляд за діяльністю фінансових компаній, що надають фінансові послуги на ринку криптовалют, та інших учасників цього ринку»;
7	Оподаткування	Ст. 6 ч. 3: «Порядок оподаткування операцій з майнінгу, міни (обміну) криптовалюти регулюється чинним законодавством	Встановлюється пільгове оподаткування суб'єктів, що здійснюють підприємницьку діяльність з видобування (майнінгу) криптовалют, та інших учасників ринку криптовалют як форми стимулювання державою

		України»;	діяльності з видобування (майнінгу) криптовалют (Ст. 9);
8	Державний контроль	Ст. 7 ч. 5: «Суб'єкт криптовалютних операцій зобов'язується зберігати данні щодо проведених транзакцій протягом 5 років»;	<ul style="list-style-type: none"> • Ст. 3 визначає порядок ліцензування діяльності криптобірж та інших фінансових установ, що надають фінансові послуги на ринку криптовалют; • Ст. 5 ч.2 визначає форми державного регулювання та контроль ринку криптовалют; • Ст. 16 закріплює обмеження щодо здійснення криптообмінних операцій виключно через криптобіржі та пункти обміну криптовалют, а операції з придбання криптовалюти за національну валюту можуть бути здійснені виключно інвесторами на ринку криптовалют»; • Ст. 17 закріплює обмеження щодо суб'єктів майнінгу, а саме: виключно фізичні особи та юридичні особи, що мають статус суб'єктів підприємницької діяльності.
9	Державні гарантії	Ст. 4: «Держава не несе зобов'язань, а також не відшкодовує вартість криптовалюти у випадку її знецінювання або втрати з будь-яких інших причин. 2. Держава не	-

		<p>гарантує та не здійснює будь-яких заходів із забезпечення діяльності онлайн-сервісів з обміну криптовалюти»;</p>	
10	Відповідальність	<p>Ст. 9: «Порушення законодавства України про використання та обіг криптовалюти тягне за собою цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законодавством України».</p>	<p>Ст. 21-23 закріплюють наступні форми відповідальності за порушення законодавства в сфері обігу криптовалюти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Анулювання ліцензії на провадження діяльності на ринку криптовалют; • Відповідальність суб'єктів господарювання, що провадять діяльність з надання фінансових послуг на ринку криптовалют без ліцензії на провадження такої діяльності; • Розгляд звернень та обмеження доступу до веб-сайту фінансової установи, що надає фінансові послуги на ринку криптовалют.